

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ГОЛУБКА Михайло Михайлович

УДК 330.83 (477.8) "18/19"

**ЕКОНОМІЧНІ ЗНАННЯ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОГО РОЗВИТКУ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ
(друга половина XIX – перша половина XX століття)**

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Луцьк–2017

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано у Львівському торговельно-економічному університеті.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
БАШНЯНИН Григорій Іванович,
Львівський торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної
економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЛЕОНЕНКО Петро Михайлович,
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»,
віце-президент;

доктор економічних наук, професор
ЮХИМЕНКО Петро Іванович,
Білоцерківський інститут економіки та управління,
Вищий навчальний заклад «Відкритий
міжнародний університет розвитку людини
„Україна”», директор.

Захист відбудеться «28» серпня 2017 року о 14³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.06 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30, ауд. 107.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30 а.

Автореферат розіслано «27» липня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Цимбалюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Рівень економічних знань – це один з основних чинників зростання добробуту населення та конкурентоспроможності країни в системі світогосподарського розвитку. Необхідність поглиблення економічних знань проявляється, насамперед, в умовах системної трансформації суспільства й формування національної економіки на ринкових засадах, що актуалізує вивчення історії економічної думки вчених щодо господарського розвитку та формування ринкових відносин.

Дослідження економічних знань, які формувались і розвивалися на західноукраїнських землях у другій половині XIX – першій половині XX століття, у період становлення ринкового господарства, набув особливої значимості, оскільки специфіка господарського розвитку та ринкових відносин на цих територіях зумовлена історичними традиціями України й близькістю та взаємозв'язком із соціально-економічними процесами, що відбувались у європейських країнах у зазначений період. Потреба вивчення цього питання підтверджується також наявністю позитивного досвіду західноукраїнських земель щодо поширення економічних знань у період від аграрної реформи 1848-го до 1939 року – до зміни вектора розвитку економічної науки в умовах переходу до радянської командно-адміністративної системи.

Актуальність дослідження економічних знань зумовлена не лише необхідністю висвітлення внеску українських учених, просвітніх діячів, а також освітніх закладів, духовних організацій, кооперативів та інших інституцій у теоретичне підґрунтя розвитку господарства західноукраїнських земель у період становлення ринкових відносин, але й можливістю використання цих напрацювань у сучасній національній практиці. Дослідження тенденцій розвитку товарно-грошових відносин, визначення місця й ролі в цьому процесі економічних знань, зв'язку сучасного стану економічної освіти та науки з минулим сприяють більш глибокому розумінню суспільно-господарських явищ і формуванню об'єктивної національної освітньої політики.

Теоретико-методологічні засади розвитку економічних знань висвітлено в працях таких учених, як О. Вербова, В. Вісин, З. Гіптерс, С. Голубка, С. Злупко, І. Зуляк, Л. Корнійчук, П. Леоненко, Е. Лортікян, В. Небрат, А. Пантелеймоненко, І. Потапюк, Л. Потапюк, О. Стрішинець, Н. Супрун, В. Федосов, В. Фещенко, В. Шевчук, П. Юхименко та ін. Деякі питання становлення економічної освіти й науки в системі господарського розвитку розкривають Г. Башнянин, В. Гринчуцький, М. Долішній, Л. Заглинська, М. Карлін й ін. Проте в сучасній науковій літературі недостатньо уваги приділено питанням формування та еволюції економічних знань як окремого напрямку історії української економічної думки.

Відтак потреба проведення цілісного системного дослідження розвитку економічних знань на західноукраїнських землях в умовах генезису ринкового господарства засвідчує доцільність вибраної теми дисертації, а отримані результати можуть бути використані на сучасному етапі державотворення в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт, а саме: Львівського торговельно-економічного університету в межах бюджетних тем «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (державний реєстраційний номер 0111U008260), де здобувачем досліджено стан освітньої діяльності в Західній Україні за період другої половини XIX – першої половини XX століття; «Проблеми трансформації кооперативних систем за умов ринкової транзиції» (державний реєстраційний номер 0111U008261), де розкрито вплив освітньої діяльності на ефективність функціонування кооперативних організацій; «Проблеми метрологічного аналізу економічних систем» (державний реєстраційний номер 0111U008262), де висвітлено стан та характер оцінки рівня освітніх послуг і їх вплив на господарську діяльність у період другої половини XIX – першої половини XX століття; Львівського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» в межах бюджетної теми «Стратегічні напрями та механізм модернізації фінансової системи України» (державний реєстраційний номер 0115U002173), де обґрунтовано методологічні підходи до аналізу розвитку економічних знань у контексті визначення фінансових чинників соціально-економічного зростання в другій половині XIX – першій половині XX століття тощо.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – поглиблення теоретико-методологічних засад дослідження економічних знань у системі господарського розвитку та визначення їх впливу на формування й розвиток ринкового господарства західноукраїнських земель у період другої половини XIX – першої половини XX століття.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- висвітлити методологічні засади дослідження формування та еволюції економічних знань у працях українських учених і громадсько-просвітніх діячів;
- з'ясувати сутність економічних знань у системі факторів господарського розвитку;
- визначити етапи формування та розвитку економічних знань на західноукраїнських землях у період другої половини XIX – першої половини XX століття;
- установити взаємозалежність рівня розвитку економічних знань від господарського розвитку західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття;
- висвітлити й оцінити вплив кооперативних інституцій на розвиток економічних знань та господарства;
- розкрити особливості практичного застосування економічних знань у світлі періодичних видань;
- схарактеризувати інституційні засади розвитку економічних знань у процесі становлення підприємницького товарного виробництва;
- визначити роль спеціалізованих господарських шкіл у поширенні знань та формуванні економіки ринкового типу на західноукраїнських землях другої половини XIX – першої половини XX століття;

– обґрунтувати основні напрями розвитку кооперативних знань на сучасному етапі ринкових перетворень.

Об’єктом дослідження є процеси розвитку економічних знань на західноукраїнських землях у період другої половини XIX – першої половини XX століття.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади та історико-економічні аспекти формування економічних знань у системі господарського розвитку західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття.

Методи дослідження. Теоретична й методологічна основа дослідження побудована на використанні фундаментальних положень економічної теорії, історії економічної думки та політекономії. Застосування системного підходу дало змогу здійснити комплексний аналіз праць українських учених і громадсько-просвітніх діячів із питань формування та еволюції економічних знань на західноукраїнських землях, їхнього господарського розвитку в період другої половини XIX – першої половини XX століття.

У процесі дослідження застосовували загальноприйняті в економічній науці методи дослідження: діалектичний, системно-структурний – для розкриття сутності економічних знань і визначення закономірностей соціально-господарського розвитку західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття (п. 1.1, 1.3, 2.1); монографічний, історико-еволюційний та абстрактно-логічний – для теоретико-методологічного дослідження процесів формування й еволюції економічних знань у працях українських учених і громадсько-просвітніх діячів (п. 1.2, 3.1); історико-логічний, метод аналізу та синтезу, системного узагальнення – для проведення історико-теоретичного аналізу становлення й розвитку економічних знань на західноукраїнських землях на ранньому етапі розвитку ринкових відносин та визначення ролі кооперативних інституцій, господарсько-просвітницьких періодичних видань, інституту церкви в цьому процесі (п. 2.1, 2.2., 2.3, 3.1); порівняльного й структурно-функціонального аналізу – у процесі визначення впливу господарських шкіл на поширення економічних знань на західноукраїнських землях (п. 3.2).

Інформаційною базою дослідження слугували архівні матеріали; наукові праці українських і зарубіжних учених, у яких висвітлено питання розвитку економічних знань на західноукраїнських землях у період другої половини XIX – першої половини XX століття; інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях; електронні ресурси, представлені в мережі Інтернет; результати власних досліджень дисертанта.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному теоретико-методологічному дослідженні еволюції економічних знань у системі господарського розвитку на західноукраїнських землях другої половини XIX – першої половини XX століття для використання в сучасній українській практиці забезпечення економічної освіти населення.

Теоретичні положення й результати дослідження, що винесені на захист і характеризують наукову новизну, полягають у такому:

- *удосконалено:*

- визначення терміна «економічні знання», розкриття сутності якого, на відміну від наявних трактувань, здійснено із застосуванням комплексного підходу за допомогою узагальнення системи теоретико-наукових ідей та суспільної практики, що дало змогу виокремити три рівні в структурі економічних знань: емпіричний (економічний досвід); нормативний (економічна освіта) і фундаментальний (економічна наука). Зазначене вище уможливило розширення методологічного апарату досліджень сучасної економічної теорії й сприяє розумінню співвідношення ключових вихідних понять у сфері історії економічної думки та практики;

- наукові підходи до виявлення чинників соціально-економічного зростання, що, на відміну від наявних, ураховують саме ті з них, які вплинули на еволюцію економічних знань на західноукраїнських землях другої половини XIX – першої половини XX століття, а саме: економічні (розвиток ринкових відносин, зміна місця й ролі знань у господарському житті), політичні (залежне становище західноукраїнських земель від імперської влади) і соціальні (проведення аграрної реформи 1848 р. та поширення ідей економічної свободи й соціальної справедливості);

- періодизацію розвитку економічних знань із визначенням часових меж: перший етап (1848–1861 рр.), другий (1862–1893 рр.), третій (1894–1918 рр.), четвертий (1919–1939 рр.), – що, на відміну від наявної, передбачає розкриття основних критеріїв, характерних ознак етапів розвитку економічних знань, визначення об'єктивних закономірностей соціально-господарських змін, що відбувались у досліджуваній період. Це дає змогу впорядкувати процес пізнання розвитку економічних знань у зазначений період, а також поглибити сприйняття основних засад економічної науки;

- *набули подальшого розвитку:*

- методологічні засади дослідження процесів формування та еволюції економічних знань під впливом поглядів українських учених і громадсько-просвітніх діячів, зокрема до наукового обігу залучено низку праць А. Волошина, Є. Олесницького, О. Терлецького, І. Франка, А. Шептицького й інших, які не були раніше об'єктом наукових досліджень щодо цієї проблематики, а також з'ясовано їхні новаторські аспекти та особливості, що дають підставу виокремити економічні знання в науковий напрям української економічної думки;

- аналіз діяльності кооперативних організацій на західноукраїнських землях у другій половині XIX – першій половині XX ст. і їх значення щодо становлення й розвитку економічних знань і системи господарювання населення, що може стати основою для формування сучасної кооперативної культури;

- наукова оцінка впливу господарсько-просвітницьких видань на становлення економічних знань у другій половині XIX – першій половині XX століття та виявлення основних тенденцій їхнього розвитку (національний характер освіти,

визначальна роль громадських організацій, їх поширення, розвиток мережі економічних навчальних закладів у регіоні, вплив економічних знань на еволюцію національної самосвідомості й економічної культури), що сприяє глибшому розумінню їхнього внеску в економічну теорію та історію економічної думки;

– обґрунтування ролі інституціонального середовища, зокрема духовних інституцій, у формуванні економічної просвіти населення західноукраїнських земель, що дало змогу визначити якісні ознаки та основні тенденції в поширенні економічних знань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, є внеском у розвиток економічної теорії про еволюцію економічних знань на західноукраїнських землях та доведені до рівня практичних рекомендацій. Ці положення можуть бути застосовані в процесі наукового обґрунтування національної концепції розвитку економічної освіти.

Наукові результати дослідження, а також запропоновані в дисертації нові методологічні підходи використовуються в навчальному процесі Львівським торговельно-економічним університетом під час підготовки методичного забезпечення з таких дисциплін кафедри, як «Історія економіки та економічної думки», «Основи економічної теорії», «Політична економія», «Державне регулювання економіки» (довідка № 450/22 від 03.10.2016 р.); Львівським кооперативним коледжем економіки і права в процесі розробки та викладання студентам лекційних курсів, проведення семінарських занять та підготовки методичного забезпечення з таких дисциплін, як «Основи кооперації», «Політична економія» (довідка № 234 від 29.02.2016 р.); Львівським навчально-науковим інститутом ДВНЗ «Університет банківської справи» під час розробки навчальних програм і підготовки методичного забезпечення з дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Сучасна економічна теорія» (довідка № 02-20-015/239 від 05.05.2017 р.); Черкаським державним технологічним університетом у процесі підготовки методичного забезпечення та викладання лекцій із таких дисциплін кафедри, як «Основи економічної теорії», «Історія економіки та економічної думки», «Політична економія» (довідка № 1746/01-10.01 від 04.11.2016 р.).

Розроблені теоретико-методичні положення й отримані практичні результати дослідження застосовуються Департаментом освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 05-10/1999 від 29.05.2017 р.); Українською греко-католицькою церквою (курія Львівської архієпархії) (довідка № ЛВ 17/986 від 29.05.2017 р.); Львівською обласною спілкою споживчих товариств (довідка № 32/01-30 від 07.04.2017 р.); Львівським торговельно-економічним університетом у науково-дослідній лабораторії економічної оцінки при кафедрі теоретичної та прикладної економіки (довідка № 452/22 від 03.10.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Усі представлені в дисертації результати здобувачем отримано особисто. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, у роботі використано лише ті положення, які є результатом самостійної роботи дисертанта, на що вказано в переліку наукових праць.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення та висновки дисертації обговорювалися й отримали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та наукових семінарах і круглих столах, таких як Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні проблеми видавничо-поліграфічного комплексу (ВПК) та його інфраструктур» (м. Львів, 1996 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Економіка країни: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2014 р.), VII Міжнародна науково-практична конференція «Управління в освіті» (м. Львів, 2015 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум» (м. Львів, 2015 р.), III Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку національної економіки» (м. Запоріжжя, 2016 р.), International Scientific Conference «Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms» (м. Тбілісі, Грузія, 2016 р.), 8th International Conference «Sharing the Results of Research towards Closer Global Cooperation among Scientists» (м. Монреаль, Канада, 2016 р.), 7th International Scientific Conference «European Applied Sciences: challenges and solutions» (м. Штутгарт, Німеччина, 2016 р.), 8th International Scientific Conference «Theoretical and Applied Sciences in the USA» (м. Нью-Йорк, США, 2016 р.), International scientific-practical conference «Economic Innovative potential of socio-economic systems: the challenges of the global world» (м. Лісабон, Португалія, 2016 р.), X Всеукраїнський фестиваль науки: засідання круглого столу «Роль наукової молоді в розвитку вітчизняної науки» (м. Київ, 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи» (м. Запоріжжя, 2017 р.), Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі» (м. Кременчук, 2017 р.), International scientific conference «Economy and Management: Modern Transformation in the Age of Globalization» (м. Клайпеда, Литва, 2017 р.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано в 16 наукових працях загальним обсягом 6,24 друк. арк. (особисто здобувачу належать 6,21 друк. арк.), 7 із них – це статті у фахових наукових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних; 3 – у закордонних; 6 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінки, містить 9 таблиць, 19 рисунків та 14 додатків. Список використаних джерел складається з 269 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, викладено його методологічну основу й методи, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Подано інформацію щодо апробації результатів роботи, публікацій, структури й обсягу проведеного дослідження.

У першому розділі дисертації **«Теоретико-методологічні основи дослідження економічних знань у системі факторів господарського розвитку на західноукраїнських землях (друга половина XIX – перша половина XX століття)»** висвітлено методологічні засади дослідження формування та еволюції економічних знань у працях учених-економістів і громадсько-просвітніх діячів; розкрито сутність економічних знань у системі факторів господарського розвитку; визначено етапи формування та розвитку економічних знань на західноукраїнських землях другої половини XIX – першої половини XX століття.

Застосування комплексного підходу до розкриття сутності економічних знань за допомогою узагальнення системи теоретико-наукових ідей і суспільної практики дало змогу врахувати різнобічні підходи до визначення змісту цієї дефініції, зокрема як основи пізнання різних сфер економіки, розвитку економічного мислення, засобу ефективної діяльності в різних сферах; як системи знань економічних законів; як науки про економічні відносини й економічну діяльність; як особливого способу сприйняття економічної дійсності; як одного зі складників змісту економічної освіти тощо. Це уможливило виокремлення трьох рівнів у структурі економічних знань, таких як емпіричний (економічний досвід); нормативний (економічна освіта), фундаментальний (економічна наука). Зазначене вище дає можливість розширити методологічний апарат досліджень сучасної економічної науки та сприяє розумінню співвідношення ключових вихідних понять у сфері історії економічної думки й практики.

Дисертантом визначено, що теоретична спадщина таких українських учених і громадсько-просвітніх діячів, як В. Барвінський, Р. Голіян, М. Голубець, С. Данилович, К. Коберський, А. Курдидик, В. Навроцький, В. Огоновський, Є. Олесницький, Ю. Павликовський, М. Росткович, О. Терлецький, С. Федак, І. Франко, Є. Храпливий та ін., суттєво вплинула на розвиток історії економічної думки загалом і висвітлення економічних знань, а також просвітництва населення західноукраїнських земель.

З'ясовано сутність економічних знань у системі факторів господарського розвитку. Доведено, що вплив економічних знань на соціально-економічне зростання проявлявся в зростанні кількості кооперативних організацій та їх членства; створенні проукраїнських банківських установ; розвитку транспортної інфраструктури, особливо залізничної.

Виявлено історичні передумови (геополітичні трансформації на Європейському континенті, початок українського національного відродження,

становлення української політичної еліти, скасування панщини в умовах кризи феодально-кріпосницької системи, демографічне зростання, розвиток товарно-грошових відносин і машинно-фабричного заводського типу виробництва) та основні чинники соціально-економічного зростання й розвитку економічних знань на західноукраїнських землях у період другої половини XIX – першої половини XX століття, до яких віднесено економічні (розвиток ринкових відносин, зміна місця та ролі знань у господарському житті), політичні (залежне становище західноукраїнських земель від австро-угорської, польської влади) і соціальні (проведення аграрної реформи 1848 р. та поширення ідей економічної свободи й соціальної справедливості).

Описано позиції дослідження ролі економічних знань у системі факторів соціально-економічного зростання – інституційне забезпечення, науковий розвиток та управління. Під час розгляду інституційних основ нагромадження й поширення економічних знань на західноукраїнських землях другої половини XIX – першої половини XX століття дисертантом визначено, що їх формували національні культурні товариства, кооперативні, політичні та духовні організації. При цьому застосовано такі способи нагромадження й поширення знань, як навчальні, організаційні, науково-публіцистичні тощо.

Особливу увагу звернено на ефективність використання факторів соціально-економічного зростання західноукраїнських земель під впливом імперської політики – землі, праці, капіталу, підприємницьких здібностей, знань. Це дало змогу узагальнити позитивні та негативні зміни стосовно кожного з них.

Серед недоліків застосування фактора землі виокремлено низьку продуктивність у сільськогосподарському виробництві, гальмування ліквідації крупних поміщицьких землеволодінь, низький рівень економічної освіти населення, відсутність досвіду приватного господарювання, збереження екстенсивних підходів у сільськогосподарському виробництві, невідповідність темпів підвищення обсягів сільськогосподарського виробництва темпам зростання населення.

Основними перепонами в процесі використання ресурсу праці виступають відсутність взаємозв'язку між рівнем продуктивності праці, її результатів і доходом працівника, низький рівень оплати працівників українських земель, порівняно з рештою імперських територій, надмірна моноспеціалізація ринку праці в сільському господарстві, незадовільні умови використання праці у сферах промисловості. Ці та інші недоліки дали змогу узагальнити основні дискримінаційні чинники щодо використання факторів економічного зростання західноукраїнських земель, що, однак, забезпечило спротив економічному режиму з консолідацією зусиль української інтелігенції (рис. 1).

Здобувачем проведено історико-логічний аналіз господарського розвитку західноукраїнських земель на прикладі Північної Буковини, Східної Галичини, Закарпаття в період другої половини XIX – першої половини XX століття. У результаті цього здійснено періодизацію еволюції економічних знань на західноукраїнських землях загалом та виокремлення таких етапів: 1848–

1861 pp.; 1862–1893 pp.; 1894–1918 pp.; 1919–1939 pp. Це дало змогу встановити основні критерії, характерні ознаки етапів розвитку економічних знань і визначити об'єктивні закономірності соціально-господарських змін, що відбувались у досліджуваній період. Поділ на вказані етапи сприяв упорядкованому процесу пізнання розвитку економічних знань у зазначений період, а також поглибленому сприйняттю основних засад економічної науки.

Рис. 1. Вплив імперської політики на ефективність використання факторів соціально-економічного зростання західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття

Доведено, що на розвиток економічних знань особливий вплив мали такі інституції, як Товариство «Просвіта», Товариство ім. Т. Г. Шевченка, Чернівецький університет, організація «Селянська каса», «Господарсько-промислове товариство» й інші.

У другому розділі дисертації «Вплив економічних знань на господарський розвиток західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття» встановлено взаємозалежність рівня розвитку економічних знань від господарського розвитку західноукраїнських земель; висвітлено та оцінено вплив кооперативних інституцій на розвиток економічних знань і господарства; розкрито особливості практичного застосування економічних знань у світлі періодичних видань.

На основі історико-теоретичного аналізу господарського розвитку розкрито досвід поширення економічних знань на західноукраїнських землях у період 1848–1939 років через просвітництво, професійне шкільництво, видавничу діяльність, кооперативний рух. Узагальнено наслідки їх впливу на показники соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель.

Виявлено загальну сутність економічної освіти й високу значимість її якості, яка проявляється в інвестиційній, підприємницькій активності, рівні

зайнятості населення, ефективності державного управління тощо. Указано на значення економічних знань для розуміння використання можливостей самореалізації людини як економічно активного суб'єкта суспільства.

Визначено характерні риси розвитку економічних знань на західно-українських землях у другій половині XIX – першій половині XX століття (рис. 2).

Рис. 2. Характерні риси розвитку економічних знань на західноукраїнських землях

Проаналізовано інституційні основи розвитку економічних знань, доведено провідну роль у цих процесах інститутів самоорганізації, зокрема Товариства «Просвіта». Висвітлено основні його здобутки щодо створення різних об'єднань із метою комерційної діяльності, кооперативів, навчальних закладів, професійних курсів, видавничої діяльності, організації профільних заходів тощо.

Наведено окремі приклади освітньо-економічної діяльності таких товариств, як «Сільський господар» та «Народна торгівля». Вивчено їхній досвід щодо організації стажування за кордоном, надання знань, умінь і навиків ведення власного бізнесу, зокрема у сфері торгівлі.

Розкрито економіко-просвітницьку діяльність однієї з найбільш потужних інституцій на західноукраїнських землях першої половини XX століття – Ревізійного союзу українських кооперативів (РСУК). Виявлено роль цієї організації в процесі формування й розвитку економічних знань. Проаналізовано динаміку господарсько-освітньої діяльності (рис. 3) та визначено економіко-просвітні питання в організаційно-функціональній структурі. Виявлено й охарактеризовано основні напрями діяльності цієї інституції – організаційну, ревізійну, координаційну, видавничу, науково-інформаційну, освітньо-просвітницьку.

Дисертантом розглянуто прикладні аспекти діяльності РСУК з обґрунтуванням ідеологічної та практичної значимості для формування економічних знань українського населення, а також національного відродження, піднесення проукраїнської позиції на якісно вищий рівень.

Розкрито практику РСУК щодо проведення професійних курсів при сільських школах. Визначено досягнення союзу в організації вищого професійного курсу навчання з 1929 року, який передбачав трирічну програму здобуття професійних знань з акцентом на кооперативні ідеї. Звернуто увагу на досвід організації вакаційних курсів, які проводили, зазвичай, у межах територій рекреації та відпочинку.

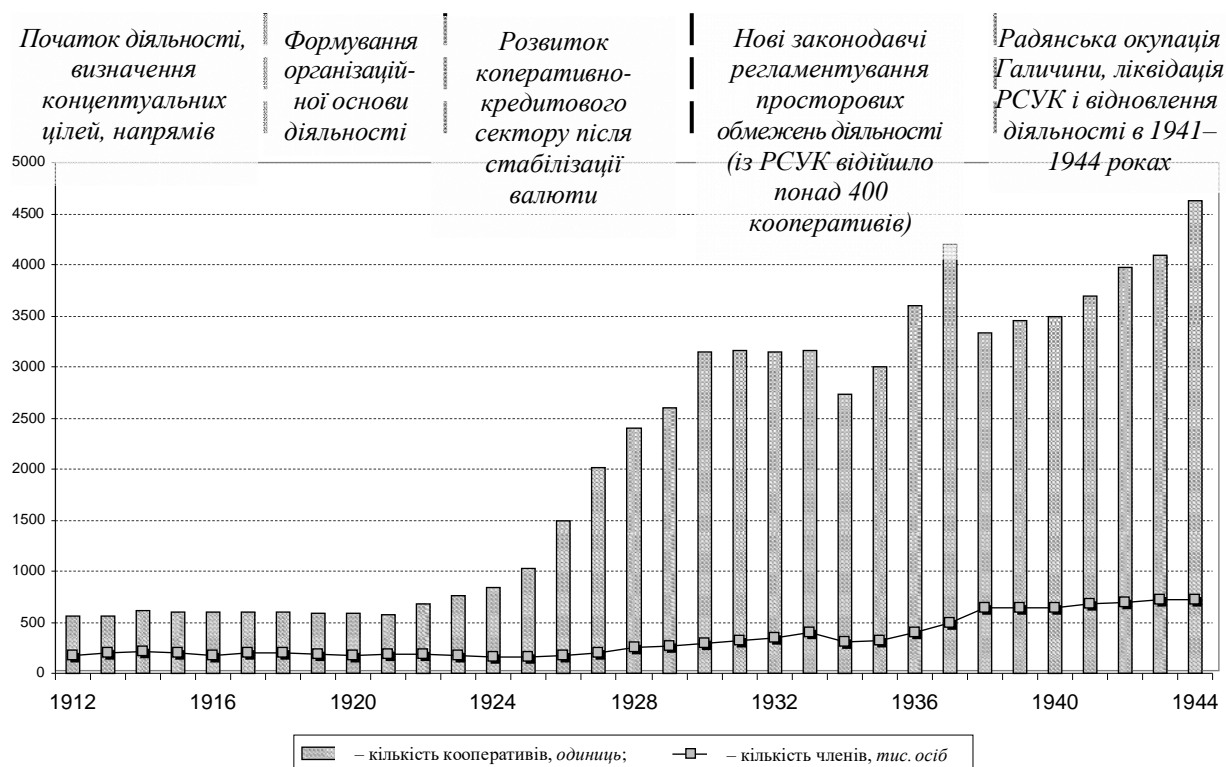

Рис. 3. Динаміка господарсько-освітньої діяльності РСУК

* Складено дисертантом за: [Витанович І. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк, 1964. – С. 624; Витанович І. Ревізійний Союз Українських Кооператив // Енциклопедія українознавства : Словникова частина : [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка ; голов. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя ; Львів ; Київ : Глобус, 1955–2003. – Т. 7. – С. 2476–2478].

Аналіз досвіду освітньо-економічної та просвітницької діяльності РСУК дав підставу виявити й систематизувати основні її форми: практично-навчальну, практично-наукову та практично-організаційну. Доведено високу значимість діяльності союзу щодо формування економічних знань українського населення, прищеплення йому навичок забезпечення власного добробуту, орієнтації на саморозвиток і самореалізацію.

Звернуто увагу на кількісний та якісний масштаб інтелектуального зростання українців у період другої половини XIX століття, порівняно з масовою безграмотністю попередніх років. Виявлено вплив засобів масової інформації на освіченість українського населення й рівень розвитку економічної науки. Обґрунтовано визначальну роль господарсько-просвітницьких видань, серед яких виділено періодику кооперативних громадських осередків та підручники, посібники й інші спеціалізовані видання.

Проаналізовано початок формування господарської літератури з практикою публікацій економічних статей у популярних періодичних виданнях, серед яких –

«Зоря Галицка», «Діло», «Хлібороб», «Громада» та ін. Досліджено особливості становлення господарської літератури, орієнтованої на формування економічних знань в основних сферах господарювання, виділення провідних тематичних напрямів публікацій. Серед них – практичні науки сільського господарства, видання про розвиток тваринного господарства, із ветеринарної медицини, про промисли й садівництво, переклади іноземних праць, видання про створення економічних установ типу крамниць, кредитних спілок; видання стосовно реалізації фінансово-економічної політики, спрямованої на боротьбу з лихварством, та ін. Виявлено ознаки формування видавничої культури на західноукраїнських землях досліджуваного періоду, а також виокремлено наукові напрями кооперативної історії.

У третьому розділі дисертації **«Розвиток економічних знань та формування системи товарно-ринкового господарства в Україні»** охарактеризовано інституційні засади розвитку економічних знань у процесі становлення підприємницького товарного виробництва; визначено роль спеціалізованих господарських шкіл у поширенні знань та формуванні економіки ринкового типу на західноукраїнських землях другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття; обґрунтовано основні напрями розвитку кооперативних знань на сучасному етапі ринкових перетворень.

Визначено якісні ознаки інституціонального середовища західноукраїнських земель другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття, яке сформоване внаслідок впливу політичних і соціальних чинників, європейських подій. Виявлено основні тенденції впливу цього середовища на поширення економічних знань, формування націоідентичного світогляду населення.

Результати аналізу процесів інституційних перетворень, господарського розвитку західноукраїнських земель другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття засвідчили значний внесок інституту церкви в розвиток економіко-просвітницького питання, зокрема внесок найбільш активних представників української економічної думки та їхні напрацювання щодо форм економічного просвітництва в системі організації господарської діяльності, серед яких – А. Волошин, Л. Джулинський, С. Качала, О. Нижанківський, С. Петрушевич, С. Сембратович, Д. Танячкевич.

Особливе місце в дослідженні відведено ролі Андрея Шептицького в розвитку освітньо-економічної діяльності, кооперативного руху тощо. Для системного розуміння економічних поглядів митрополита проаналізовано його публіцистичну, просвітницьку, підприємницьку діяльність і здійснено їх систематизацію за концептуальним, соціально-трудовим та фінансово-економічним напрямками.

Розглянуто бачення митрополита щодо обґрунтування християнських чеснот в економічній діяльності, реалізації ідеї соціальної справедливості, концепції перерозподілу доходів (багатства) у суспільстві, значення розвитку знань та інтелекту. Звернуто увагу на ідеї А. Шептицького стосовно необхідності збереження конкурентних умов на ринку, неприпустимості монополізації й об'єднання великих капіталістів. У роботі розкрито думку митрополита про кооперативний рух як можливість населення покращувати рівень власного добробуту. Указано на переконання А. Шептицького щодо потреби домінування національного (внутрішнього) інвестиційного ресурсу над іноземним.

Визначено розуміння митрополитом небезпеки переважання капіталу над працею, що є загрозою надмірного його накопичення, військових конфліктів, руйнування конкурентних відносин і монополізації ринку.

Розкрито передумови та результати створення мережі господарських шкіл на західноукраїнських землях кінця XIX – першої половини XX століття (рис. 4) й обґрунтовано їх значення в поширенні економічних знань і формуванні економіки ринкового типу.

Рис. 4. *Передумови та результати створення мережі господарських шкіл*

Висвітлено роль кооперативних навчальних закладів у процесі розвитку економічних знань, звернуто увагу на потребу вдосконалення сучасної системи вищої економічної освіти в Україні за допомогою підвищення якості освітніх послуг.

Виявлено складність і багатовимірність проблеми розвитку кооперативних знань на сучасному етапі ринкових перетворень. Обґрунтовано напрями вдосконалення розвитку економічної освіти кооперативними навчальними закладами України, серед яких – розробка ефективного механізму стратегічної співпраці між навчальними закладами, науковими установами та кооперативними організаціями; налагодження їхніх партнерських відносин із закордонними інституціями; співпраця з промисловими й аграрними компаніями, фінансовими установами.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв’язання наукової задачі щодо визначення ролі економічних знань у системі

господарського розвитку західноукраїнських земель другої половини XIX – першої половини XX століття. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дали підстави сформулювати такі висновки:

1. Задля цілісного розуміння сутності економічних знань застосовано комплексний підхід, що ґрунтується на узагальненні суспільної практики та системи провідних ідей щодо пізнання закономірностей розвитку господарства. Обґрунтовано, що в основу формування економічних знань покладено три рівні: емпіричний, нормативний, фундаментальний. Висвітлення внеску українських учених і громадсько-просвітніх діячів у концепцію розвитку економічних знань дало можливість визначити роль та місце економічної освіти населення в системі господарського розвитку західноукраїнських земель досліджуваного періоду.

2. Проаналізовано ефективність використання факторів соціально-економічного зростання на західноукраїнських землях (землі, праці, капіталу) та на основі цього показано дискримінаційну політику з боку імперської влади, що в результаті спричинило спротив наявному політико-економічному режиму й забезпечило консолідацію зусиль української інтелігенції. Доведено, що вплив економічних знань на соціально-економічне зростання проявлявся в збільшенні кількості кооперативних організацій і їх членства, створенні проукраїнських банківських установ, розвитку транспортної інфраструктури, особливо залізничної.

3. За результатами історико-логічного аналізу господарського розвитку західноукраїнських земель на прикладі Північної Буковини, Східної Галичини, Закарпаття в період другої половини XIX – першої половини XX століття виокремлено часові межі формування та розвитку економічних знань: I етап – 1848–1861 рр.; II – 1862–1893 рр.; III – 1894–1918 рр.; IV – 1919–1939 рр. Характерні ознаки цих етапів – господарсько-освітня діяльність шкіл, розвиток кооперативного руху, подвижницька діяльність товариств, видавнича справа, заснування університетів, функціонування господарсько-освітніх інституцій тощо. Запропонована періодизація може стати основою для поглибленого дослідження економічних знань як одного з чинників господарського розвитку, пов'язаного з інституційними змінами в державній системі України.

4. Виявлено причинно-наслідковий характер історичних подій у період другої половини XIX – першої половини XX століття, їх вплив на формування й розвиток економічних знань західноукраїнських земель. Розкриття взаємозв'язку економічної науки та культури господарювання дало змогу встановити взаємозалежність економічних знань із господарським розвитком досліджуваної території. Обґрунтовано, що характерними рисами розвитку економічних знань досліджуваного періоду виступали національні засади, прагнення до самоорганізації та самоідентифікації, становлення української інтелігенції, поширення національної ідеології.

5. Розкриття економіко-просвітницької діяльності товариств «Просвіта», «Сільський господар», «Народна торгівля», Ревізійного союзу українських кооперативів й інших суспільно-просвітницьких інституцій уможливило визначення напрямів розвитку економічних знань, економічної культури, що

заклали підвалини нинішнього соціокультурного та господарського розвитку України. Вивчення їхньої діяльності сприяє поглибленню історичної пам'яті, національних традицій і підсилює соціоєднaвчу ідентичність українців, зорієнтовану на формування економічної освіти українського суспільства.

6. На основні аналізу господарсько-просвітницьких видань виокремлено провідні тематичні напрями, зокрема домінування просвітницько-культурної мети (формування української ідентичності, пропагування навиків «самооборони»); популяризацію ідеї кооперативного руху (видання про розвиток промислів, сільського господарства й садівництва з частими перекладами іноземних праць); видання про створення економічних установ (крамниць, кредитних спілок тощо); висвітлення фінансово-економічної політики, спрямованої на боротьбу з лихварством тощо. Доведено, що основна цінність видавничої діяльності досліджуваного періоду полягала як у кількісному, так і в якісному покращенні рівня освіченості, зокрема економічних знань, українського населення. Обґрунтовано, що активізація видавничої діяльності була як детермінантою поширення кооперативного руху, так і реакцією на зростаючий попит малограмотного населення на економічні знання. Результати дослідження засвідчили формування інтелектуальної еліти на західноукраїнських землях, а також середнього класу кооператорів, орієнтованих на навчання й розвиток.

7. Діяльність духовних інституцій на західноукраїнських землях кінця ХІХ – першої половини ХХ століття відзначено як феномен господарського розвитку цих земель, формування системи економічних знань і культури господарювання населення. Інтерпретація економічних поглядів окремих священнослужителів, зокрема митрополита А. Шептицького, дала змогу довести значимість їхнього внеску у формування української інтелігенції, бізнесової еліти з чітко вираженими духовними цінностями та впровадженням християнських чеснот в економічну діяльність. Доведено, що побудова економічного фундаменту державотворчої нації вимагає поєднання її духовного (в уособленні інституту церкви) й господарського (в уособленні ідеї кооперативізму) потенціалів.

8. Характеристика діяльності спеціалізованих господарських шкіл на західноукраїнських землях кінця ХІХ – першої половини ХХ століття уможливила доведення їхньої ролі в поширенні економічних знань та формуванні економіки ринкового типу. За результатами аналізу становлення й розвитку мережі господарських шкіл і кооперативних знань охарактеризовано вплив еволюції економічних знань на формування національних цінностей, самоорганізації, поширення професійного шкільництва, що дає змогу розглядати їх як передумови для вдосконалення системи вищої економічної освіти в Україні.

9. Дослідження історії кооперації викликає інтерес вітчизняних учених, зокрема вони більше уваги приділяють економічній сфері, тоді як освітній напрям діяльності розкрито недостатньо. Вивчення історичного досвіду відродження та трансформації кооперативних цінностей і принципів є значущим для підвищення професійної якості підготовки фахівців у різних сферах національного господарства, формування економічного мислення молоді, її духовного й морального виховання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних

1. Голубка М. М. Основні напрями розвитку економічної освіти на західноукраїнських землях 1848–1918 роках / М. М. Голубка // Економічний вісник університету : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 48–52. (РИНЦ, Index Copernicus) (0,52 друк. арк.).

2. Голубка М. М. Теоретико-методологічні засади фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): історико-економічний аспект / М. М. Голубка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Економічні науки». – Херсон, 2016. – Ч.1. – Вип. 17. – С. 9–11. (РИНЦ, Index Copernicus) (0,35 друк. арк.).

3. Голубка М. М. Видавнича складова формування економічної освіти населення на західноукраїнських землях другої половини ХІХ – початку ХХ століття / М. М. Голубка // Економічний форум. – Луцьк : ЛНТУ, 2016. – Вип. 3. – С. 18–26. (РИНЦ, Index Copernicus) (0,49 друк. арк.).

4. Голубка М. М. Діяльність ревізійного союзу українських кооперативів у контексті розвитку економічної освіти на західноукраїнських землях / М. М. Голубка // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Наука: економіка. – Одеса, 2016. – № 5 (237). – С. 69–82. (РИНЦ) (0,78 друк. арк.).

5. Голубка М. М. Інституціоналізація національної економічної освіти на Західній Україні в ХХІ столітті: фінансово-економічний та кооперативний напрями / М. М. Голубка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Економічні науки». – Херсон, 2016. – Вип. 18. – Ч. 1. – С. 9–12. (Index Copernicus) (0,41 друк. арк.).

6. Голубка М. М. Кооперативна освіта на Західній Україні та її вплив на розвиток економічних знань: аналіз та перспективи [Електронний ресурс] / М.М. Голубка // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 12. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-12-2016/20-vipusk-12-serpen-2016-r/2246-golubka-m-m-kooperativna-osvita-na-zakhidnij-ukrajini-ta-jiji-vplyv-na-rozvitok-ekonomichnikh-znan-analiz-ta-perspektivi> (Index Copernicus) (0,41 друк. арк.).

7. Голубка М. М. Діяльність осередків кооперативного руху Галичини у становленні економічної освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття та поширення економічних знань / М. М. Голубка // Економіка. Фінанси. Право. – Київ : Міжнар. бізнес-центр, 2016. – Вип. 7/1. – С. 8–10. (Index Copernicus) (0,35 друк. арк.).

Статті в наукових виданнях інших держав

8. Голубка М. М. Якість економічної освіти та проблеми її забезпечення в сучасному глобалізаційному середовищі / М. М. Голубка // Jakosc w zarzadzaniu organizacja. – Lublin : Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2015. – Р. 151–158. (0,44 друк. арк.).

9. Holubka M. M. Background and Factors of Origin of Economic Knowledge in Western Ukraine in the second half of XIX – first half of XX centuries. Traectoria nauki [Electronic resource] / M. M. Holubka // International electronic scientific journal. – 2017. – № 2(3). – Mode of access : [http:// pathofscience. org/index. php/ ps/ article/ view/299](http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/299) (Index Copernicus) (0,81 друк. арк.).

10. Голубка М. М. Особливості розвитку економічних поглядів та думок митрополита А. Шептицького у формуванні економічних знань серед громади / М. М. Голубка // International scientific conference Economy and Management: Modern Transformation in the Age of Globalization. – Klaipeda ; Lithuania : Baltija Publishing, 2017. – Part I. – P. 1–3. (0,17 друк. арк.).

Інші видання

11. Голубка М. М. Відродження кооперації в суверенній Україні та її морально-етичні основи / М. М. Голубка, С. М. Голубка, В. М. Голубка / Соціально-економічні проблеми видавничо-поліграфічного комплексу (ВПК) та його інфраструктур : зб. матеріалів конф. – Львів : Українська акад. друк., 1996. – С. 251–254. *Особистий внесок автора: розкрито напрями розвитку кооперативних знань на сучасному етапі ринкових перетворень* (0,20 друк. арк., особисто автора – 0,03).

12. Голубка М. М. Вплив економічних поглядів Войнаровського на стимулювання поступу економічних знань в Західній Україні другої половини XIX – першої половини XX століття / М. М. Голубка // Економіка країни: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали конф. – Тернопіль, 2014. – С. 94–100 (0,38 друк. арк.).

13. Голубка М. М. Економічна освіта в контексті суспільних трансформацій / М. М. Голубка // Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум : матеріали конф. – Львів : Львів. ін-т МАУП, 2015. – С. 23–30 (0,41 друк. арк.).

14. Голубка М. М. Формування економічних знань у діяльності просвітницьких, господарсько-кооперативних структур на західноукраїнських землях та їх вплив на економіку регіону та освіченість населення / М. М. Голубка // Перспективи розвитку національної економіки : зб. матеріалів конф. / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2016. – С. 34–36 (0,17 друк. арк.).

15. Holubka M. M. Socio-economic and political views of church representatives and their influence on formation of economic knowledge in western Ukraine at the frontier of nineteenth and twentieth centuries / M. M. Holubka // Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи : зб. матеріалів конф. / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2017. – С. 12–15 (0,23 друк. арк.).

16. Голубка М. М. Сутність та поняття економічних знань / М. М. Голубка // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі : зб. матеріалів конф. – Кременчук : Кременчуцький нац. ун-т ім. Михайла Остроградського, 2017. – С. 119–121 (0,12 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Голубка М. М. Економічні знання у системі господарського розвитку західноукраїнських земель (друга половина XIX – перша половина XX століття). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2017.

У дисертації досліджено умови й особливості розвитку економічних знань у системі господарювання на західноукраїнських землях у другій половині XIX – першій половині XX століття. Висвітлено внесок учених та громадсько-просвітніх діячів в економічно-просвітній простір західноукраїнського краю. Охарактеризовано інституціональне середовище формування й розвитку економічних знань населення. Досліджено економічні погляди А. Шептицького та його внесок у формування економічних знань і культури господарювання українського населення.

Проаналізовано початок формування господарської літератури з практикою публікацій економічних статей у популярних періодичних виданнях та виокремлено основні тематичні напрями публікацій. Висвітлено значимість кооперації не лише для формування економічних знань українського населення, але й прищеплення йому розуміння можливостей забезпечення власного добробуту, орієнтиру на саморозвиток і самореалізацію. Виявлено загальну сутність економічних знань та високу значимість їхньої якості, яка проявляється в інвестиційній, підприємницькій активності, рівні зайнятості населення, ефективності державного управління, зокрема на сучасному етапі національного розвитку.

Ключові слова: економічна думка, економічні знання, господарський розвиток, просвітництво, чинники економічного зростання, економічна культура, інституціональне середовище.

АННОТАЦИЯ

Голубка М. М. Экономические знания в системе хозяйственного развития западноукраинских земель (вторая половина XIX – первая половина XX века). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2017.

В диссертации исследуются условия и особенности развития экономических знаний в системе хозяйствования на западноукраинских землях во второй половине XIX – первой половине XX века. Раскрывается вклад ученых и общественно-просветительских деятелей в экономическо-просветительное пространство на западноукраинских землях. Дается характеристика

институциональной среды формирования и развития экономических знаний у населения. Исследуются экономические взгляды А. Шептицкого, а также его вклад в формирование экономических знаний и культуры в процессы формирования хозяйствования украинского населения.

Осуществлен анализ формирования хозяйственной литературы и практики публикаций экономических статей в популярных периодических изданиях, названы основные тематические направления публикаций. Обоснована значимость кооперации не только для формирования экономических знаний, но и привития населению понимания возможностей обеспечения собственного благополучия, ориентира на саморазвитие и самореализацию. Раскрывается общая сущность экономических знаний и высокая значимость их качества, что проявляется в инвестиционной, предпринимательской активности, уровне занятости населения, эффективности государственного управления, в частности на современном этапе национального развития.

Ключевые слова: экономическая мысль, экономические знания, хозяйственное развитие, просвещение, факторы экономического роста, экономическая культура, институциональная среда.

SUMMARY

Holubka M. M. Economic Knowledge at the Economic Development System of Western Ukrainian lands (Second Half of the Nineteenth and First half of the Twentieth Century). – Manuscript.

Thesis for the scientific degree of PhD in Economic Sciences, specialty 08.00.01 – Economic Theory and History of Economic Thought. – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2017.

Development features of economic knowledge at Western Ukrainian lands at the period from 1848 till 1939 were analyzed. Main essence of economical knowledge as the main factor of economical growth was determined.

The economic growth and economic knowledge development preconditions in Western Ukrainian lands at the period from the beginning of the XIX century are determined. The role of economic knowledge in the system of economic growth factors is analyzed. The efficiency of factors usage – land, labor, capital, entrepreneurial abilities and knowledge is substantiated what made possible to summarize positive and negative changes in each of them. Highlighted the contribution of scientists and public figures, in particular I. Franko, D. Korents, M. Pavlyk, S. Smal-Stotsky and others in the economic and educational space of the Western Ukrainian lands.

The population institutional environment of economic knowledge formation and development has been analyzed. It shows leading role of various institutions in these processes, e. g.: public-educational, cooperative and spiritual, in particular churches. The economic knowledge experience spreading through them, as well as their wide functionality and transformation of the main activity purpose from general

educational to educational and economic were revealed. Main directions of their activity, with the division into organizational-educational, coordination, publishing, educational, scientific and informational are systematized.

The economic views of Andrei Sheptytsky, expressed in his journalistic, educational and entrepreneurial activity, were determined. Metropolitan bishop contribution into formation of the economic knowledge and culture of managing of Ukrainian population, what he saw as a guarantee of his social security, was underlined.

Formation of economic literature, with the practice of economic articles publishing in popular periodicals, as well as the main thematic directions of those publications was analyzed. Among them – practical agricultural sciences, publications on animal husbandry development, veterinary medicine, crafts development and horticulture publications, with frequent translations of foreign works, publications on the economic institutions establishment, e. g. as shops, credit unions etc., publications devoted to the financial and economic policy implementation aimed at combating usury, enhancing other positive effects. Formation signs of the publishing culture on the Western Ukrainian lands of the studied period, as well as isolation of the cooperative history as separate scientific direction were revealed.

The economic schools typology in the Western Ukrainian lands at the period from late nineteenth till first half of the twentieth century with the allocation of agricultural, industrial, commercial, artistic and industrial and combined, including peculiarities of their activities with the main functional purpose and applied aspects oriented to economic knowledge promotion, in particular through the idea of cooperation, were characterized.

Indicated characteristic features of economic knowledge development in the Western Ukrainian lands at the period from 1848 till 1939 with orientation to national values, self-organization, and vocational schooling spread, which was a prerequisite for the further development of the system of higher economic education.

Giving the significant role in formation of economic knowledge of the population to the cooperative movement, work of the outstanding scholars of the region and practitioners on the organization of economic activity was highlighted. The attention is drawn to the high significance of cooperation not only for the economic knowledge formation of the Ukrainian population, but also for his understanding of the own welfare providing possibilities, as reference point for self-development and realization.

The general essence of economic knowledge and high significance of their quality, which is manifested in investment, entrepreneurial activity, level of employment of the population, efficiency of public administration, in particular at the present stage of national development, are revealed.

Key words: economic thought, economic knowledge, economic development, education, factors of economic growth, economic culture, institutional environment.

Підписано до друку 21.07.2017р.
Формат 60×841/16. Папір офсетний.
Обсяг 0,9 обл.-вид. арк., 0,9 ум. друк. арк. Зам. №67/18-07
Наклад 100 прим.

Видавництво “СПОЛОМ”. 79008 Україна,
м. Львів, вул. Краківська, 9. Тел. /факс: (380-32) 297-55-47.
E-mail: spolom_lviv@ukr.net. Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності:
серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В.
81630, Львівська обл., Миколаївський р-н,
с. Гонятичі, вул. Польова, 10
Свідоцтво фізичної особи-підприємця: № 083613 від 18.08.2008 р.